

Torah from Around the World

Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.

Talmoed, Jevamot 65b

Sjabbat 7 november 2019 / 11 Chesjwan 5780, Lèch lecha, Beresjiet/Genesis 12:1 - 17:27

Tanach blz. 22 - 30

Haftara: Jesjaja 40:27 - 41:16

Tanach blz. 867

vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: Rabbijn David R. Blumenthal, hoogleraar Joodse Studies aan de Emory Universiteit van Atlanta, de Verenigde Staten.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.thetorah.com/article/the-rabbinic-chronology-of-lech-lecha>

De Rabbijnen en de chronologie van Lech lecha

Een analyse van de rabbijnse opvatting dat het Verbond van de Helften voorafgaat aan het bevel van Lech lecha.

Deel I

Awraham verlaat zijn vader 60 jaar voorafgaand aan diens dood

Aan het einde van sidra Noach (Beresjiet/Genesis 11) sterft Terach, de vader van Awraham in Charan. Meteen in het volgende vers, waarmee sidra Lech lecha begint, krijgt Awraham het bevel zijn land, zijn geboorteplaats en zijn vaders huis - Charan - te verlaten en op reis te gaan naar een land dat God hem wijzen zal. Een oppervlakkige lezing, versterkt door de opdeling in sidrot, wekt bij de lezer de indruk dat Awraham het bevel kreeg nadat zijn vader was gestorven, maar een blik op de jaartelling wijst - zoals Chazal (de rabbijnen uit de tijd van de Talmoed) terecht opmerken - op een andere toedracht.

De tekst van Tenach meldt en impliceert het volgende:

a. Toen Terach zeventig jaar was, verwekte hij Awram, Nachor en Haran. (Beresjiet 11:26)

Volgens deze *pasoeik* (bijbelvers, red.) is Awram de oudste zoon van Terach en schelen zij dus zeventig jaar.

b. Awram ging uit Charan weg, zoals de Eeuwige hem had opgedragen. Hij was toen vijfenzeventig jaar. (Beresjiet 12:4)

Aangezien Terach zeventig jaar oud was toen Awram werd geboren, moet hij dus 145 (70 + 75) zijn geweest toen zijn zoon Awram Charan verliet.

c. Terach leefde tweehonderdvijf jaar. Hij stierf in Charan. (Beresjiet 11:32)

In combinatie met bovenstaande berekeningen, vertelt deze *pasoeik* ons dat Awram zijn vader heeft verlaten, zodat hij de laatste zestig jaar van zijn leven alleen in Charan moest slijten. Dit wordt in de tekst niet expliciet benoemd, maar is op zijn minst ethisch gezien van twijfelachtig gehalte. De huidige opdeling van de tekst in sidrot, waardoor de hoofdstukken 11 en 12 van elkaar gescheiden worden, onttrekt dit probleem aan onze waarneming.

In Beresjiet Rabba (commentaar op het bijbelboek Beresjiet/Genesis) worstelen de rabbijnen met het feit dat Awraham zijn vader in de steek liet. Zij lossen dit probleem in twee stappen op (Beresjiet Rabba 39:7): eerst rekenen zij af met het wezenlijke probleem, daarna met hoe het alsnog kan overkomen.

1. Slechte mensen gelden als dood, ook terwijl zij nog leven.

Deze stelregel, die vaak naar voren komt in de rabbijnse literatuur, wordt hier gebruikt om aan te tonen dat Terach, die immers een slecht mens was, reeds als dood zijnde gerekend werd. Daarom had Awraham geen verplichtingen meer ten opzichte van zijn vader en had hij hem dus niet *echt* in de steek gelaten op zijn oude dag.

2. Onze voorouder Awraham was bang en dacht: „Als ik nu vertrek, zullen anderen denken dat ik de naam van de Eeuwige heb ontheiligd. Ze zullen zeggen: 'Hij heeft zijn vader in de steek gelaten op zijn oude dag.' " Daarom zei haKadosj baroech Hoe, tegen hem: „Lech lecha - ga, en wat jou betreft, Ik zal je ontslaan van het gebod om je vader en moeder te eren, maar dat zal ik voor niemand anders doen. Bovendien zal Ik zijn dood eerder in het verhaal vermelden, zoals geschreven staat: 'Terach stierf in Charan' (Beresjiet 11:32) en daarna 'Trek weg uit je land (...)' (Beresjiet 12:1) (Beresjiet Rabba 39:7)

De rabbijnen interpreteren de tekst zo, dat zij erin lezen dat Awraham zich zorgen maakte dat anderen zijn vertrek als onethisch tegenover zijn vader zouden zien. Dat doen ze door de woorden '*lech lecha*' niet als een eenheid te lezen, namelijk als een werkwoordsvorm van 'ga' met speciale nadruk, maar als twee afzonderlijke woorden ('lech' en 'lecha', red.) met verschillende betekenissen voor elk van de twee woorden (een veel voorkomende manier van lezen in de Midrasj-uitleg van de Tora). Daardoor kunnen zij de passage interpreteren als een uitdrukkelijke opschorting voor Awraham van het gebod zijn vader en moeder te eren, en dus in Charan te moeten blijven.

Het tweede woord, *lecha* - 'voor jou', wijst op een persoonlijke vrijstelling voor het eren van zijn vader, die alleen aan Awraham gegeven werd. Volgens de rabbijnen wordt om die reden de dood van Terach in de Tora vermeld vóór het bevel om Charan te verlaten. Met andere woorden, Chazal geloven dat de Auteur, door de verzen zo te ordenen, de lezers wil zeggen dat Awram zijn vader verliet terwijl die nog in leven was, maar dat hij daarvoor de uitdrukkelijke toestemming van God had, zodat hier niet uit opgemaakt kan worden dat hij zijn vader niet op de juiste wijze geëerd had.

Moderne geleerden schrijven alle drie deze verzen toe aan P (de Priester-codex: een bron aan teksten waarop delen van de Tora zouden zijn gebaseerd, red.) en zouden in theorie hetzelfde probleem kunnen behandelen dat sommige rabbijnen hebben opgemerkt, maar zij plaatsen de Tien Woorden niet terug in de tijd, en zij nemen niet aan dat alle gedrag van Awraham als positief moet worden gezien en als voorbeeld voor latere generaties. Zij zien daarom geen enkel punt in het feit dat Awraham zijn vader achterliet om een nieuwe start te maken.

Deel 2

De leeftijd van Awraham bij het Verbond van de Helften, later in de sidra

Iets verder in de sidra krijgen wij te horen dat Awraham en God een verbond sluiten, dat in de rabbijnse literatuur (ontleend aan Beresjiet 15:10) het 'Verbond van de Helften' wordt genoemd. Hoe oud was Awraham ten tijde van het Verbond van de Helften? In Beresjiet 15:13 lezen we: „Wees ervan doordrongen dat je nakomelingen als vreemdeling zullen wonen in een land dat niet van hen is en dat ze daar slaaf zullen zijn en onderdrukt zullen worden, vierhonderd jaar lang.”

Volgens deze pasoeek zou de slavernij (waarschijnlijk een verwijzing naar de slavernij in Egypte) 400 jaar duren. Sjemot/Exodus 12:40 stelt echter dat de slavernij 430 jaar duurde: „Vierhonderddertig jaar hadden de Jisraëlieten in Egypte gewoond; na precies vierhonderddertig jaar - geen dag eerder of later - trok het volk van de Eeuwige, in groepen geordend, uit Egypte weg.”

Welnu, hoe lang duurde de slavernij *echt*? Er is een gat van dertig jaar.

Beresjiet Rabba geeft een antwoord op deze vraag door het beeld op te roepen van twee klokken die gelijk lopen: een die stopt bij 400 jaar en een die eindigt bij 430 jaar. Beide klokken lopen goed.

Als we Beresjiet 15:13 nauwkeurig lezen, zo menen de schrijvers van Beresjiet Rabba, zien we dat de (historische) 400 jaar-klok begint te lopen zodra Abraham 'zaad heeft' - dus zodra Jitschak is geboren. Beresjiet 22:5 stelt dat Awraham honderd jaar is als Jitschak wordt

geboren. Door de leeftijden van de aartsvaders bij elkaar op te tellen, vanaf de geboorte van Jitschak tot aan de Uittocht, komen de rabbijnen op 400 jaar, precies zoals is voorspeld in Beresjiet 15.

Als wij deze 'rabbijnse wiskunde' volgen, is de chronologische volgorde duidelijk: Awraham is zeventig jaar oud wanneer het Verbond van de Helften wordt gesloten. Op dat moment krijgt hij de voorspelling dat zijn nazaten 400 jaar in slavernij door zullen brengen. Die periode gaat in vanaf het moment dat hij 'zaad heeft', dus vanaf de geboorte van Jitschak, wanneer Awraham honderd jaar is. Zo zijn beide *psoekiem*, Beresjiet 15:13 en Sjemot 12:40, waar.

Moderne geleerden storen zich niet aan de discrepantie tussen Beresjiet 15:13 en Sjemot 12:40 en rekenen de 400-jarige tijdrekening niet na, vanaf Jitschak tot de Uittocht. Zij hoeven geen verschil tussen een historische en een profetische klok aan te nemen. Zij nemen eenvoudigweg aan dat de 'profetie' in Beresjiet 15 een algemene toespeling bevat op een lange periode van slavernij, die op zich niet nauwkeurig berekend kan worden, en die dus ook geen rekenkundige conclusies over de leeftijd van Awraham op bepaalde momenten in zijn leven kan bieden.

Deel 3

Awraham vertrekt twee keer uit Charan

We keren nu terug naar de rabbijnse uitleg. Als we het bijbelse verslag van Awrahams vertrek uit Charan op 75-jarige leeftijd [Deel 1] verbinden met de rabbijnse interpretatie van Awrahams leeftijd (70) bij het Verbond van de Helften [Deel 2], dan hebben we een serieus probleem: *Awraham moet in Het Beloofde Land zijn geweest vóór het Verbond van de Helften (toen hij zeventig jaar oud was), dat wil zeggen voordat hij er aankomt op zijn eerste reis (als hij vijfenzeventig jaar oud is)!*

De rabbijnen lossen dit probleem op (in Beresjiet Rabba 39:8) door terug te grijpen naar hun gesplitste lezing van het Hebreeuwse *lech lecha*, dat zij nu lezen als *lech lech* („Ga! Ga!”), dat wil zeggen: Ga twee keer naar het Beloofde Land. Eén keer voor het Verbond van de Helften en nog eens voor de vestiging. Dat is mogelijk doordat deze woorden zonder klinkers volkomen identiek zijn (of als volkomen identiek gelezen kunnen worden, red.).

De eerste keer dat Awraham naar Kenaän gaat, als hij zeventig is, gaat hij alleen. De tweede keer, als hij vijfenzeventig is, neemt hij zijn gezin mee. Die terugkeer om zijn gezin op te halen wordt niet expliciet vermeld in Beresjiet, maar rabbi Nechemja beweert (Beresjiet Rabba 39:8) dat de terugreis tussen deze twee gebeurtenissen een wonderbaarlijk karakter heeft gehad, omdat „God hem liet vliegen van de plaats van het Verbond van de Helften naar Charan.”

De volledige rabbijnse chronologie is dus als volgt: Wanneer hij zeventig jaar oud is, gaat Awraham naar het Beloofde Land om daar het Verbond van de Helften te sluiten. Op dat moment begint de profetische klok van 430 jaar slavernij te lopen. Daarna brengt God Awraham op wonderbaarlijke wijze terug naar Charan en naar zijn vader. Wanneer hij vijfenzeventig jaar is, ontvangt Awraham het bevel om zijn oude vader te verlaten en met zijn gezin op weg te gaan naar het Beloofde Land, wat hij ook doet. Vijfentwintig jaar later, hij is dan honderd, wordt Jitschak geboren en gaat de historische klok van 400 jaar slavernij lopen. Op de leeftijd van 175 jaar sterft Awraham en wordt hij begraven in het Beloofde Land. (Beresjiet 25:7)

Conclusie

Deze interpretatie uit de Midrasj biedt ons enkele interessante problemen en een gelegenheid tot nadenken. Hoewel het meest voor de hand liggende probleem voor de rabbijnen wordt gevormd door de ethische kwestie van Awraham die zijn oude vader in de steek laat, wil ik mijn laatste woorden wijden aan een theologisch probleem dat vaak over het hoofd gezien wordt. Wij zijn geneigd te denken dat Awrahams reis-met-God begint bij het bevel zijn vaders huis te verlaten en op weg te gaan naar een nieuw land, dat hij nog niet kent. Dit lijkt een heldhaftig begin voor hoofdrolspeler Awraham. In de interpretatie van de rabbijnen heeft het Verbond van de Helften echter plaats gevonden vóór het vertrek naar het Beloofde Land. Of de rabbijnen dit als een theologische zet hebben bedoeld, of dat ze gewoon een oplossing voor een bijbelse ‘rekensom’ zochten, het veranderen van de volgorde van de verhalen legt nadruk op het centrale karakter van het onverbreekbare verbond. Met andere woorden, als het Verbond van de Helften voorafgaat aan het bevel *lech lecha*, dan volgt daaruit dat dit verbond met Awraham en zijn nageslacht op de eerste

plaats staat en hoe dan ook in werking zou zijn gezet, los van de vraag of Awraham gehoorzaamde aan het bevel van God om zijn thuis, zijn geboortegrond en zijn oude vader te verlaten.